

**GODIŠNJE IZVJEŠĆE O POJAVAMA
DISKRIMINACIJE U BOSNI I
HERCEGOVINI ZA 2013. GODINU**

SADRŽAJ

I. UVODNA RIJEČ	5
II. INSTITUCIJA OMBUDSMANA I ODJEL ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE	6
III. OBVEZUJUĆA SNAGA ZABRANE DISKRIMINACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI	7
3.1. Međunarodni standardi	7
3.2. Regionalni instrumenti	7
3.3. Domaći propisi.....	9
IV. AKTIVNOSTI PODUZETE NA PROMICANJU ZAKONA I SURADNJA S INSTITUCIJAMA.....	11
V. POSTUPAK POVODOM ŽALBE I STATISTIKE.....	15
5.1. Analiza zaprimljenih žalbi	15
VI. POJEDINI OBLICI DISKRIMINACIJE	18
6.1. Mobing	18
6.2. Konjević Polje i ostali	18
6.3. Diskriminacija Roma	20
6.4. Ilustrativni primjeri.....	21
VII. JAČANJE KAPACITETA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE.....	26
ANEKS I. PREGLED IZDANIH PREPORUKA IZ PODRUČJA DISKRIMINACIJE	30

I. UVODNA RIJEČ

Cilj borbe protiv diskriminacije je emilirati osjećaj nejednakosti među ljudima.

U društvu suočenom s izazovima ekonomske naravi, s teškim povijesnim naslijeđem, u specifičnom i kompleksnom političkom kontekstu, borba protiv diskriminacije teža je nego u sredinama koje karakterizira napredak, uređenost i socijalna sigurnost.

Ombudsmeni za ljudska prava, kao institucija nadležna za praćenje, zaštitu i prevenciju, poduzimaju mjere i radnje na otklanjanju svih oblika diskriminacije, neovisno o radu svih drugih tijela vlasti. Ovu borbu olakšava to što u Bosni i Hercegovini postoji snažan zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije i uživanje ljudskih prava po najvišim standardima, a međunarodne konvencije za zaštitu ljudskih prava izravno se primjenjuju u domaćem pravnom sustavu, što je jedinstven slučaj u usporednom ustavnom pravu.

S druge strane, razina informiranosti o nadležnostima ombudsmana, kao i razina provođenja preporuka ombudsmana, unatoč pozitivnim pomacima, još uvijek su na relativno niske, jer se u prosjeku, potpuno ili djelomično, provede tek jedna polovina preporuka.

Godišnje izvješće Institucije ombudsmana o pojavama diskriminacije predstavlja presjek aktivnosti Institucije za kalendarsku 2013. godinu i ukazuje na trendove pojava raznih oblika diskriminacije s kojima se građani suočavaju, kao i na mjere i akcije koje ombudsmeni poduzimaju s ciljem osiguranja većeg standarda ljudskih prava za sve građane.

U skladu s člankom 7. stavak (2) točka f. Zakona o zabrani diskriminacije BiH, Institucija ombudsmana podnosi ovo izvješće Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Narodnoj skupštini Republike Srpske, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Skupštini Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Ombudsmeni pozdravljaju činjenicu što su Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine i Skupština Brčko Distrikta usvojili Godišnje izvješće o pojavama diskriminacije za 2012. godinu te poduzele mjere na provođenju pojedinih mjera koje su u njemu sadržane. Detaljnije obrazloženje sadržano je u završnom poglavlju Izvješća.

*U Banjoj Luci,
Ožujak 2014. godine*

Ombudsmeni BiH

Ljubomir Sandić

Jasminka Džumhur

Nives Jukić

II. INSTITUCIJA OMBUDSMANA I ODJEL ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine je neovisna institucija uspostavljena u cilju promicanja dobre uprave i vladavine prava, zaštite prava i sloboda fizičkih i pravnih osoba zajamčenih Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima, koji su dani u dodatku Ustava. Institucija ombudsmana pruža fizičkim i pravnim osobama obavijesti o njihovim pravima i obvezama, mogućnostima sudske i druge zaštite, postupa po pojedinačnim i grupnim žalbama, predlaže pokretanje postupaka medijacije, izdaje preporuke kada utvrdi povredu prava i prati njihovo provođenje.

Osnova za rad i funkcioniranje Institucije ombudsmana su aneksi IV. i VI. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini od 14. prosinca 1995. godine, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o slobodi pristupa informacijama i Zakon o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine,¹ te entitetskim zakonima o vladinim i ministarskim imenovanjima.

Tijela i institucije obvezni su surađivati s ombudsmanima, a u tom smislu obvezni su pružati odgovarajuću pomoć u istrazi i obavljanju kontrole, omogućiti pristup spisima ili dokumentima, obavljati osobne razgovore i razmatrati potrebne spise i dokumenata u cilju provjera navoda žalbi.²

Unutar Institucije ombudsmana djeluje poseban Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije, čiji je cilj preporukama i ostalim odlukama ukazivati odgovornim institucijama i službama na činitelje koji onemogućavaju ravnopravan zakonski tretman prema svim građanima BiH i predlagati odgovarajuće mjere za djelotvornu pravnu intervenciju usmjerenu na zaštitu prava građana.

Postupak zaštite od diskriminacije pred Institucijom ombudsmana pokreće se podnošenjem žalbe na jednu od adresa navedenih na službenoj internetskoj stranici Institucije.³ Svaka fizička ili pravna osoba koja tvrdi da ima legitiman interes može se obratiti Instituciji ombudsmana bez ikakvih ograničenja. Nacionalnost, državljanstvo, mjesto boravka, spol, maloljetnost, etničko podrijetlo, vjera, pravna nesposobnost, zatvor bilo koje vrste i, općenito uzevši, posebni odnosi s i zavisnost od nekog tijela vlade ne mogu ograničiti pravo ulaganja žalbe Instituciji. Žalba mora biti potpisana i mora sadržavati elemente naznačene u obrascu, a ombudsmani mogu odlučiti da prihvate žalbu podnesenu na manje formalan način ustanove li da okolnosti to zahtijevaju. Rad Institucije ombudsmana povodom žalbe je besplatan za osobe koje joj se obrate i ne zahtijeva pomoć savjetnika ili odvjetnika. Žalba Instituciji ombudsmana ili njena intervencija neće povući bilo kakve kaznene, disciplinske ili druge sankcije za podnositelja žalbe, kao ni bilo kakvu neugodnost ili diskriminaciju za njega.⁴

Rok za podnošenje žalbe Instituciji ombudsmana je 12 mjeseci nakon pojave činjenica, događaja ili odluka na koje se stranka žali, a rok za podnošenje tužbe sudu, prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije, je tri mjeseca od dana saznanja o počinjenoj povredi prava, a najdulje jednu godinu od dana počinjenja povrede.

¹ Članci 16. i 17. spomenutog zakona

² Članak 25. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH

³ www.ombudsman.gov.ba

⁴ Članak 18. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH

III. OBVEZUJUĆA SNAGA ZABRANE DISKRIMINACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

3.1. Međunarodni standardi

Zabrana diskriminacije sadržana je u međunarodnim konvencijama koje se izravno primjenjuju u domaćem pravnom sustavu, u europskim instrumentima koji se ili izravno primjenjuju ili dobivaju pravnu snagu u postupku pridruživanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji, u Ustavu Bosne i Hercegovine, Ustavu Republike Srpske, Ustavu Federacije BiH, Statutu Brčko Distrikta, u Zakonu o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, kao i u drugim domaćim propisima koji su usklađeni s prethodno navedenim zakonom.

Međunarodni sporazumi koji sadrže zabranu diskriminacije su:

- Opća deklaracija o ljudskim pravima (UDHR)⁵
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR)⁶
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR)
- Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD)⁷
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)⁸
- Konvencija koja se odnosi nadiskriminaciju u pogledu zapošljavanja i zanimanja (ILO-C-111)
- Konvencija o zaštiti prava radnika migranata i članova njihovih obitelji
- Konvencija o pravu djeteta (CRC)
- Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i
- Konvencija UNESCO-a protiv diskriminacije na području obrazovanju.

3.2. Regionalni instrumenti

Zabrana diskriminacije definirana je i u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja se, zajedno s njezinim protokolima, izravno primjenjuje i ima prioritet nad svim ostalim zakonima u BiH.

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP) nudi zaštitu prava svima onima koji su pod nadležnošću zemalja potpisnica. Jedan od najsnažnijih međunarodnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava zbog propisanih striktnih mehanizama primjene, EKLJP-om se jamči širok spektar uglavnom građanskih i političkih prava, uključujući:

- pravo na život (članak 2.), život bez nasilja (članak 3.), život bez ropstva (članak 4.)
- slobodu mišljenja (članak 9.), izražavanja (članak 10.) i pravo na mirne skupove (članak 11.)
- slobodu kretanja (Protokol broj 4, članak 2.).

⁵ Članci 1. i 2.

⁶ U članku 2. ponavlja se formulacija iz Opće deklaracije, dok se člancima 14. i 19. jamči jednakost svim osobama u sudskom postupku odnosno pravo na sudjelovanje u javnom životu. Pakt om seu članku 26. utvrđuje: „Sve osobe jednake su pred zakonom i imaju pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zakonsku zaštitu. Zakonom treba zabraniti svaku diskriminaciju i jamčiti svim osobama jednaku i djelotvornu zaštitu protiv diskriminacije bilo po osnovi rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog i drugog mišljenja, nacionalnog i društvenog podrijetla, imovine, roda ili bilo koje druge okolnosti“.

⁷ Članak 2.

⁸ Članak 2.

Svi ljudi koji žive u državama članicama Vijeća Europe uživaju prava po Konvenciji, bez obzira na spol, rasu, boju kože, jezik, vjeru, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, vlasništvo ili neki drugi status. U vrijeme rata ili drugih javnih prijetnji naciji, države članice mogu se ograditi od obveza u toj mjeri koliko je striktno potrebno, međutim izuzevši pravo na život i pravo na život bez mučenja ili ropstva. Glavni tajnik Vijeća Europe mora biti obaviješten o bilo kojem odstupanju od obveza.

Nakon što je postala članicom Vijeća Europe travnja 2002. godine, Bosna i Hercegovina ratificirala je EKLJP te tako preuzela obvezu na regionalnoj razini da, u skladu s člankom 1. EKLJP-a, osigura prava i slobode zajamčene tim dokumentom svim osobama na svome teritoriju.

Člankom 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda definirano je: “uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.”

Protokolom 12. uz Konvenciju, koji je Bosna i Hercegovina ratificirala 29. 7. 2003. a koji je stupio na snagu 1. travnja 2005. godine, proširuje se zabrana diskriminacije s prava i sloboda predviđenih Konvencijom na “uživanje svih prava predviđenih zakonom...”. Prva presuda kojom se primjenjuje Protokol broj 12 je presuda u predmetu *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*.

Zabrana diskriminacije u pojedinim područjima propisana je i direktivama Europske unije. Direktive su zakonodavni akti EU kojima se od država članica zahtijeva određeni rezultat bez navođenja načina na koji je potrebno postići taj rezultat:

- “Direktiva o rasnoj jednakosti” – Direktiva Vijeća EU 2000/43/EC od 29. lipnja 2000., kojom se primjenjuje načelo jednakog postupanja prema svim osobama, bez obzira na rasno ili etničko podrijetlo;
- “Direktiva o zapošljavanju” – Direktiva Vijeća EU 2000/78/EC od 27. studenoga 2000., kojom se uspostavlja opći okvir za jednako postupanje u pogledu zapošljavanja i struke;
- “Direktiva o jednakoj plaći” – Direktiva Vijeća EU 75/117/EC od 10. veljače 1975., govori o usklađivanju zakona država članica u pogledu primjene načela jednake plaće za žene i muškarce;
- “Direktiva o ravnopravnosti spolova” – Direktiva Vijeća EU 2004/113/EC od 13. prosinca 2004., kojom se primjenjuje načelo jednakog postupanja prema ženama i muškarcima u pristupu i dobivanju dobara i usluga;
- “Direktiva o teretu dokazivanja” – Direktiva Vijeća EU 97/80/EC od 15. prosinca 1997., govori o teretu dokazivanja u slučajevima diskriminacije po osnovi spola;
- “Direktiva o jednakom postupanju pri zapošljavanju” – (prerađena) – Direktiva 2006/54/EC Europskog parlamenta i Vijeća EU od 5. srpnja 2006., govori o primjeni načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pogledu zapošljavanja i struke. Ova direktiva je obveza za BiH kao državu koja je na putu pridruživanja Europskoj uniji.

3.3. Domaći propisi

Ustavom BiH propisano je: „Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurat će najviši stupanj međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda...“⁹, te „u Bosni i Hercegovini izravno se primjenjuju prava i slobode garantirani Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njezinim protokolima. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima“.¹⁰

Ustavom BiH nadalje se utvrđuje: „uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.“

U preambuli Ustava Republike Srpske navodi se: „poštujući volju svojih konstitutivnih naroda i građana da obrazuju i očuvaju Republiku Srpsku i da ustavno uređenje Republike utemelje na poštovanju ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti, nacionalnoj ravnopravnosti, demokratskim institucijama, vladavini prava, socijalnoj pravdi, pluralističkom društvu, garantovanju i zaštiti ljudskih sloboda i prava kao i prava manjinskih grupa u skladu sa međunarodnim standardima, zabrani diskriminacije i uvažavanju pravila tržišne ekonomije“ a već u članku 1. poglavljem *Osnovne odredbe* stoji da „Srbi, Bošnjaci i Hrvati, kao konstitutivni narodi, Ostali i građani, ravnopravno i bez diskriminacije učestvuju u vršenju vlasti u Republici Srpskoj.“ Člankom 10. Ustava RS-a također se podcrtava zabrana diskriminacije bez obzira na rasu, spol, jezik, nacionalnu pripadnost, vjeroispovijest, društveno podrijetlo, rođenje, obrazovanje, imovno stanje, političko i drugo uvjerenje, društveni položaj ili drugo osobno svojstvo.

U članku 2. Ustava Federacije BiH navodi se da će „Federacija osigurati primjenu najviše razine međunarodno priznatih prava i sloboda, a posebice zabranu svake diskriminacije utemeljene na rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu.

I Statutom Brčko Distrikta BiH u članku 13. predviđeno je da „Svako ima pravo da uživa sva prava i slobode garantovane Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine, ovim statutom i zakonima Distrikta, bez diskriminacije po bilo kom osnovu, uključujući diskriminaciju po osnovu pola, rase, seksualnog opredjeljenja, boje kože, jezika, vjeroispovijesti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, političkog ili drugog mišljenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovinskog stanja, rođenja ili drugog statusa.“

Zakonom o zabrani diskriminacije, koji je stupio na snagu 5. kolovoza 2009., uspostavljen je sveobuhvatan okvir građanskih i upravnih propisa za zaštitu od diskriminacije. Uz zabranu različitog postupanja po bilo kojoj osnovi, zakonom je napravljena distinkcija između neposredne i posredne diskriminacije, te su kao posebni utvrđeni oblici diskriminacije: uznemiravanje, spolno uznemiravanje, mobing, segregacija, izdavanje naloga drugima za činjenje diskriminacije, pomaganje drugima prilikom diskriminacije i viktimizacija. Zakonom je određeno i područje primjene, a središnjom institucijom za zaštitu od diskriminacije određena

⁹ Članak II. 1. i 2. Ustava BiH - Ljudska prava i međunarodni standardi

¹⁰ Članak II. 1 i 2 Ustava BiH - Ljudska prava i međunarodni standardi

je Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Zakonom su također propisani upravni i sudski postupci za zaštitu od diskriminacije, te predviđene prekršajne odredbe za postupanja suprotna tome zakonu, uključujući nepostupanje prema preporukama Institucije ombudsmana.

Nažalost, i u primjeni Zakona o zabrani diskriminacije ponovila se praksa da se zakoni veoma lako usvajaju, dok izostaju učinkovite mjere u cilju osiguranja njihove primjene. Iako je člankom 7. stavak 5. Zakona o zabrani diskriminacije propisano da će u proračun Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH biti uvrštena posebna proračunska stavka potrebna za funkcioniranje posebnog odjela/posebnih odjela za borbu protiv diskriminacije, u proračunima za 2010. i 2011. nije bilo tako, zbog finansijskih ograničenja koja su nametnuta Instituciji ombudsmana u okviru privremenog financiranja. Ova ograničenja naročito se odražavaju na pitanja promicanja zakona, praćenja sudskih postupaka vezanih uz diskriminaciju, provođenje istraživanja iz područja diskriminacije i usklađivanje zakona.

I pored svih napora koje je Institucija ombudsmana uložila u promicanje Zakona o zabrani diskriminacije, a što se može vidjeti iz stalnog porasta broja žalbi koji se registriraju u Instituciji ombudsmana, i dalje je prisutna potreba za podizanjem svijesti o ovom pravnom instrumentu, osobito u dijelu kojim će se osigurati učinkovita primjena odredaba zakona koji se odnosi na sudsku zaštitu.

IV. AKTIVNOSTI PODUZETE NA PROMICANJU ZAKONA I SURADNJA S INSTITUCIJAMA

Tijekom 2013. godine nastavljene su aktivnosti na promicanju i informativnim kampanjama usmjerenim k nadležnim institucijama i javnosti. Nažalost, ograničena sredstva i kapaciteti Institucije ombudsmana umanjil su mogućnost djelovanja Institucije u promicanju, tako da je to djelovanje u 2013. godine kao i u prethodnim godinama uglavnom bilo u sklopu aktivnosti koje su organizirale druge organizacije i institucije.

Dana 24. 1. 2013. predstavnici Institucije ombudsmana sudjelovali su u radu okruglog stola posvećenog primjeni **Pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima**. Okrugli stol organizirala je Misija OESS-a u BiH, a gost-predavač bio je *Christian Courtis* iz UN-ovog Odbora za ekonomska, socijalna i kulturna prava iz Ženeve. Uz organizatore i predavače, u radu okruglog stola sudjelovali su predstavnici Savjeta za nacionalne manjine Republike Srpske, Agencije za mirno rješavanje radnih sporova Republike Srpske, Helsinškog komiteta, NVO-a *Vaša prava*, Nansi dialog centra, Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci. Bosna i Hercegovina ratificirala je opcionalni protokol uz spomenuti pakt 2008. godine i još se čekaju dvije ratifikacije, koje su formalne, te se očekuje da će od 2013. godine Odbor početi primati individualne pritužbe građana.

Na sastanku predstavnika terenskog ureda OESS-a u Banjoj Luci i predsjedatelja Institucije ombudsmana, održanog 27. 3. 2013., usuglašene su sljedeće aktivnosti: **edukativni rad sa sucima i tužiteljima**, u suradnji s Centrom za edukaciju sudaca i tužitelja, iz područja primjene Zakona o zabrani diskriminacije, edukacija osoba za kontaktiranje u pribavljanju podataka o povredama ljudskih prava, održavanje kvartalnih sastanaka s Institucijom ombudsmana - Odjelom za eliminaciju svih oblika diskriminacije, te aktivnosti na izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije.

Održivi **povratak u općini Odžak** bila je tema okruglog stola koji je organizirao terenski ured OESS-a u Bijeljini i načelnika Općine Odžak dana 9. 4. 2013. godine. Najveći problem održivog povratka je zapošljavanje povratnika s obzirom na činjenicu da nijedan povratnik srpske nacionalnosti nije zaposlen u bilo kojem općinskom tijelu, ustanovi ili poduzeću. Predstavnici mjesnih zajednica naveli su da nisu razmijenjene matične knjige između Općine Odžak i Općine Vukosavlje, što je prije rata bilo jedno matično područje, a općinski načelnik je naveo da nijedan ministar u kantonalnoj vladi nije Bošnjak, iako bi Bošnjacima prema popisu iz 1991. godine trebalo pripasti 18% mjesta. Svi su se obvezali na ulaganje maksimalnih napora kako bi se popravio položaj povratnika.

Predstavnik terenskog ureda u Livnu sudjelovao je 9. 4. 2013. u **emisiji Radio Livna**, u kojoj je govoreno o diskriminaciji u našem društvu. Emisija je bila zamišljena kao poziv žrtvama diskriminacije da se ohrabre prijaviti slučajeve diskriminacije, ali predstavnici NVO-a *Vaša prava* i časna sestra Martina su, suprotno svrsi emisije, govorili da se preporuke ombudsmana ne provode, zbog čega je najbolje da se građani obraćaju nadležnom sudu tužbom za diskriminaciju. Predstavnik Institucije ombudsmana objasnio je ulogu ombudsmana u primjeni Zakona o zabrani diskriminacije, govornik je o rezultatima rada, razlozima zbog kojih bi žrtve diskriminacije trebale podnijeti žalbu Instituciji ombudsmana ili se obratiti tužbom sudu, odnosno drugom nadležnom tijelu.

Od 28. do 30. svibnja 2013. Misija OESS-a u BiH organizirala je trodnevni seminar u čijem su središtu bila **prava Roma** u zemljama Balkana. Seminar se sastojao od prezentacija nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava, terenskog posjeta općinama Jajce i Lukavac, kao i predstavljanju primjera dobre prakse uključivanja Roma u sve segmente društva. Kao opći zaključak nameće se zapažanje da su prava Roma normativno na vrlo visokoj razini, ali se u praksi ne ostvaruju u dovoljnoj mjeri, da je BiH među zemljama s najnižim postotkom Roma koji se školuju i imaju zdravstvenu zaštitu, da se često ni sami Romi ne trude dovoljno popraviti svoj položaj te je potrebno nastaviti ovakve kampanje u svrhu promicanja i vršenja pritiska na nadležne institucije.

Pomoćnik ombudsmana i voditelj Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, sa suradnicama, sudjelovao je na trodnevnoj konferenciji o temi: „**Zaštita vjerskih sloboda** i borba protiv diskriminacije i nasilja po osnovi vjerskih uvjerenja“, održanoj od 4. do 6. lipja 2013. u hotelu „Europa“, u Sarajevu. Ovu konferenciju organiziralo je Ministarstvo pravde SAD-a i Ministarstvo sigurnosti SAD-a, u suradnji s Međureligijskim vijećem u BiH. Na radionicama u sklopu konferencije obrađivana su pitanja vezana uz mjere koje država može poduzeti u borbi protiv vjerske netolerancije i predrasuda, sprječavajući diskriminaciju, a u isto vrijeme omogućiti sigurnost za sve građane, osiguravajući pravo na slobodu vjere i uvjerenja.

Od 17. do 19. lipnja 2013. ombudsmani su sudjelovali na radionici čiji je organizator organizacija za obuku policijskih tijela „TAIEX“ u Beogradu, a koja je bila posvećena ljudskim pravima lezbijki, *gay*, bisueksualnih osoba i transeksualaca, jednakom tretmanu i borbi protiv diskriminacije. Usuglašen je niz mjera koje treba poduzeti u cilju popravljanju položaja ove populacije, a te mjere, među ostalima, obuhvaćaju pokretanje kampanja, podizanje svijesti, potpuno i učinkovito provođenje istraga u slučajevima kaznenih djela počinjenih iz mržnje i obuku policije u prepoznavanju, prijavljivanju i postupanju u kaznenim djelima počinjenim iz mržnje.

Dana 19. srpnja 2013. u zgradi Općine Bijeljina održan je okrugli stol, čiji su sudionici bili jednoglasni u pogledu potrebe za **otvaranjem ureda ombudsmana u Bijeljini**, i to zbog broja stanovnika (120.000), područja koje pokriva (istok RS-a), broja žalbi s ovog područja i velikoga broja povratnika (Bijeljina, Zvornik itd). U slučaju da trenutačno ne može biti otvoren ured, potrebno je uspostaviti uredovne dane, a općinski načelnik iskazao je spremnost za osiguranje svih tehničkih uvjeta za tu svrhu.

U hotelu „Sarajevo“ je 18. rujna 2013. održana konferencija „Obveze Bosne i Hercegovine prema **ženama koje su preživjele ratne zločine**“, u organizaciji sarajevskog ogranka švicarske organizacije koja se bavi borbom protiv nekažnjivosti TRIAL (*Track impunity always*). Cilj konferencije bio je upoznati ključne dionike s preporukama Odbora za uklanjanje diskriminacije prema ženama Ujedinjenih naroda (CEDAW) i omogućiti interaktivnu platformu na kojoj bi sudionici mogli izraditi operativni plan i odgovoriti na izazov i obvezu provođenja ovih preporuka.

Posebni izazovi koji se odnose na pritužbe po osnovi **etničke diskriminacije** bila je tema skupa održanog od 25. do 28. rujn 2013. u Ohridu, Makedonija. U radu skupa sudjelovali su predstavnici nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava zemalja regije, a predstavnici Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH informirali su skup o konkretnim predmetima, mjerama i analizama iz područja etničke diskriminacije i diskriminacije nacionalnih manjina. Konkretna korist proizašla iz održavanja ovoga skupa ogleda se u izradi brošure „Pregled

zakonodavstva za zabranu diskriminacije u zemljama Zapadnog Balkana“, u kojoj se uspoređuju zakoni za zabranu diskriminacije u zemljama regije, iznose prednosti i slabosti svakog pojedinačnog rješenja, a sadrži i preporuke za poboljšanje te veću preciznost i učinkovitost ovih zakona. Iz izlaganja sudionika moglo se zaključiti da su najviše diskriminirani Romi, i to u području stanovanja, a u izvjesnoj mjeri i području obrazovanja i prava na rad. U usporedbi sa zemljama iz okruženja, Bosna i Hercegovina nema veliki broj žalbi koje se tiču diskriminacije Roma, što upućuje na zaključak da ova skupina rijetko koristi zakonske mehanizme za zaštitu svojih prava, ali i da su osnovni problemi ove populacije, koji se prvenstveno odnose na smještaj, donekle riješeni.

Sastanak u Beču organiziran je u od 6. do 8. listopada 2013. radi okupljanja svih tijela koja se bave pitanjem zaštite i promicanja **ljudskih prava u Europi**, tako da su na njemu bili predstavnici institucija ombudsmana, nacionalnih tijela za jednakost i nacionalnih institucija za ljudska prava, kao i predstavnici tajništva mreža koje okupljaju navedene institucije, a sudjelovali su i predstavnici Vijeća Europe, OESS-a, UNDP-a, OHCHR-a i dr. Iz razmjene iskustava moglo se vidjeti da se institucije nadležne za ljudska prava iz zemalja EU najviše bave povredama prava migranata, tražitelja azila i Roma, uz ukazivanje na otežan položaj pripadnika ovih kategorija zbog diskriminacije, posebno mobinga, ugrožavanja ekonomskih i socijalnih prava, a što je svojstveno svim zemljama, kao i izraženog problema sa smanjenjem financijskih sredstava.

Radionicu namijenjenu **romskim udrugama** s područja Kantona Središnja Bosna (KSB) organizirala je Misija OESS-a u BiH dana 18. 10. 2013., a cilj radionice bio je približiti rad Institucije ombudsmana romskim udrugama, budući da se pripadnici ove manjine rijetko odlučuju za pokretanje postupka pred institucijom, iako su često diskriminirani. Iz rasprave koja je uslijedila zaključuje se da je najveći problem zapošljavanje romske populacije, jer mnogi od njih nemaju odgovarajuće formalno obrazovanje, a izdržavaju višečlane obitelji u kojima nijedan član ne radi.

Obuka posvećena radu tijela za zaštitu ravnopravnosti s odgovornim tijelima, što su u Europskoj uniji prvenstveno poslodavci, organizirala je u Zagrebu Europska mreža institucija za zaštitu ravnopravnosti (**EQUINET**) 24. i 25. listopada 2013., a predstavnici Institucije ombudsmana bili su pozvani i sudjelovali su, iako ova institucija formalno nije članica EQUINET-a. Za primjere dobre prakse izdvojeni su: izravna komunikacija s poslodavcima i udrugama poslodavaca u cilju prevencije diskriminacije na radnom mjestu i uručivanje certifikata (priznanja, plakete) za različitost, svake godine, pri čemu žiri obično čine predstavnici poslodavaca, sindikata i Institucije ombudsmana.

U dvorani Gradskog vijeća u Sarajevu 7. studenoga 2013. održan je sastanak o temi: **“Pravo na obrazovanje”**, u organizaciji Unije za održivi povratak i integracije Bosne i Hercegovine (NVO s posebnim savjetodavnim statusom pri Ekonomskom i Socijalnom vijeću Ujedinjenih naroda), a povodom problema u Konjević Polju i Vrbanjcima. Predstavnici OESS-a i UNICEF-a su, s aspekta najboljeg interesa djeteta, izrazili zabrinutost time što djeca ne pohađaju školu, ukazavši na to da i roditelji snose odgovornost što djeca ne pohađaju nastavu prema Konvenciji o pravima djeteta. Predstavnici roditelja i nevladinih organizacija uglavnom su smatrali vlasti Republike Srpske i međunarodnu zajednicu odgovornima za nastali problem, a sastanak je okončan bez konkretnog zaključka.

Radionicu namijenjenu nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima **ravnopravnosti spolova** s područja Banja Luke i susjednih općina organizirala je Misija OESS-a u BiH dana

19. 11. 2013. u Banjoj Luci. Cilj radionice bio je educirati predstavnike nevladinih organizacija o međunarodnom i domaćem pravnom okviru za zaštitu ravnopravnosti te mehanizmima zaštite pred Institucijom ombudsmana. Sudionici su pohvalili rad ombudsmana, a jedina sugestija odnosi se na zahtjev da u godišnjem izvješću bude prikazano koliko ukupno žalbi podnose žene a koliko muškarci, kako je to učinjeno i za druge kategorije.

U Banjoj Luci je u hotelu „Bosna“ 4. prosinca 2013. predstavnik Institucije ombudsmana bio jedan od predavača o temi: „Nasilje i **diskriminacija nad LGBT** osobama - iskustva iz regije i BiH“ u sklopu projekta koji financira Europska unija, u organizaciji Ureda Zaklade Heinrich Böll u BiH, u partnerstvu sa Sarajevskim otvorenim centrom i Fondacijom CURE. Mali je broj predmeta iz područja diskriminacije LGBT osoba, što ne znači da pripadnici ove zajednice nisu diskriminirani nego da se iz raznih razloga ne odlučuju za pokretanje postupaka pred nadležnim institucijama.

Rad Institucije ombudsmana na suzbijanju diskriminacije promoviran je i priopćenjima za radijske i televizijske emisije, gostovanjima u emisijama i davanjem izjava, dostavljanjem informacija različitim znanstvenoistraživačkim centrima u zemlji i inozemstvu, kao i dostavljanjem popunjenog upitnika Savjetodavnom odboru Vijeća za ljudska prava u vezi s najboljim praksama i najvećim izazovima u promicanju i zaštiti ljudskih prava u situacijama nakon katastrofa i postkonfliktnim situacijama, a prema Rezoluciji 22/16 Vijeća (1. listopada 2013.).

V. POSTUPAK POVODOM ŽALBE I STATISTIKE

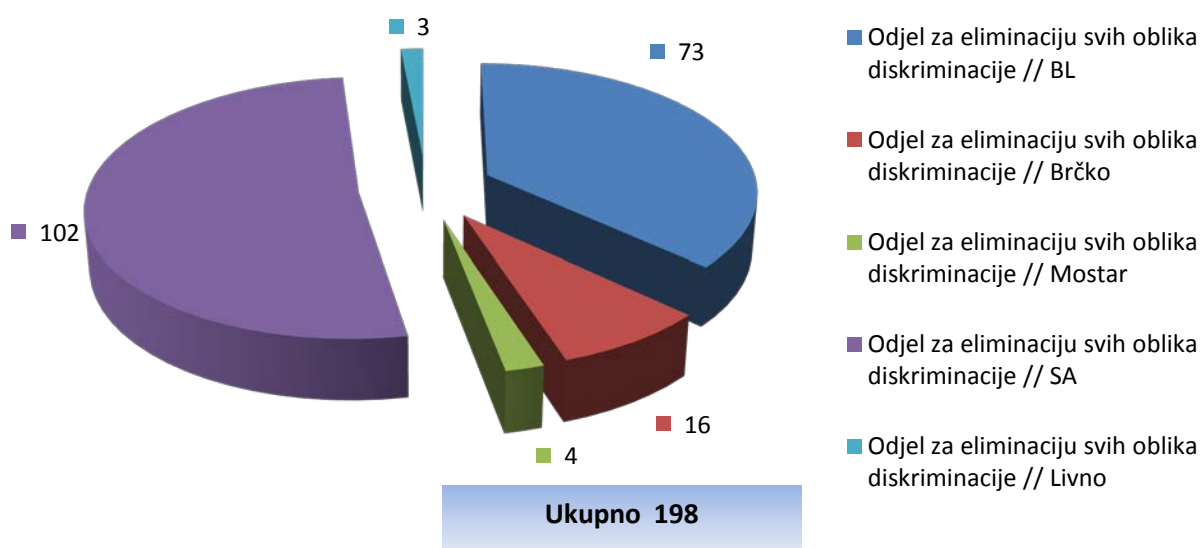
Postupak povodom pojedinačnih žalbi građana najznačajniji je oblik zaštite ljudskih prava.

5.1. Analiza zaprimljenih žalbi

U 2013. godini je u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije registrirano ukupno 198 žalbi. To je smanjenje broja žalbi za 23% u odnosu na prethodnu (2012.) godinu kada je registrirano 257 žalbi. Prema procjenama ombudsmana, ovaj podatak ne znači da je došlo do smanjenja diskriminacije nego da i dalje postoje neprijavljeni slučajevi zbog općeg nepovjerenja u institucije, kao i zbog straha od eventualnih negativnih posljedica po osobni status žrtava.

URED	ZAPRIMLJENI PREDMETI	PREDMETI U RADU	ZAVRŠENI PREDMETI
Banja Luka	73	25	48
Brčko	16	8	8
Mostar	4	3	1
Sarajevo	102	55	47
Livno	3	1	2
Ukupno u Odjelu	198	92	106

Tablica 1. Prikaz zaprimljenih žalbi u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2013. godini

Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2013. po uredima

Najveći broj žalbi odnosi se na mobing kao poseban oblik diskriminacije na radnom mjestu, zatim slijede žalbe na diskriminaciju po osnovi nacionalnog ili društvenog podrijetla, po osnovi etničke pripadnosti, po osnovi društvenog položaja i spola i po osnovi obrazovanja. Ovakav trend primijećen je i prethodnih godina, pri čemu se povećava broj žalbi na mobing a smanjuje broj žalbi po osnovi etničke i nacionalne diskriminacije.

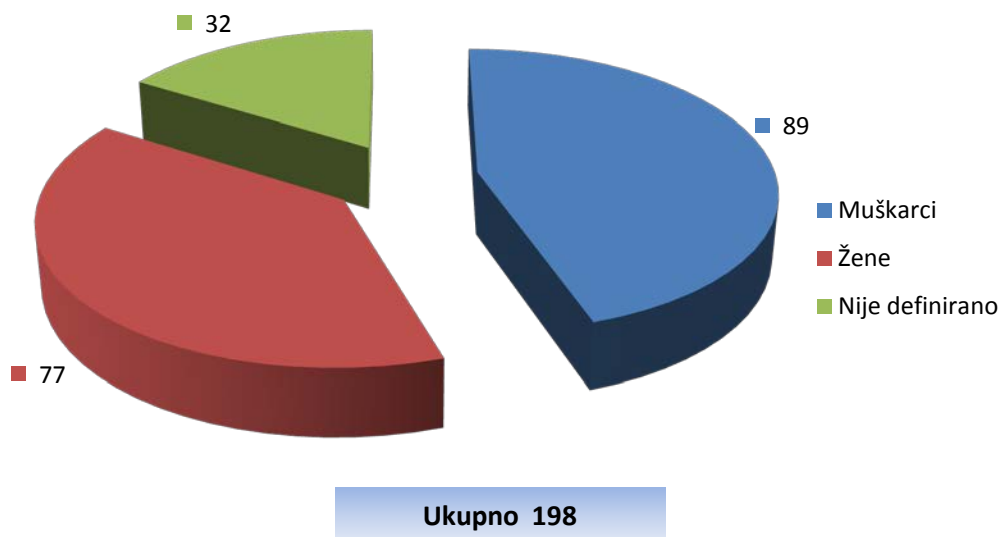
Od 198 zaprimljenih žalbi, riješeno je 106, dok je u radu iz 2013. godine ostalo još 92 predmeta.

Iz 2011. i 2012. godine preneseno je 209 žalbi. Povodom tih predmeta postupano je u 2013. godini te je arhivirano 139 predmeta. U Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije Institucije ombudsmana ostalo je u radu 70 predmeta.

Dakle, u 2013. godini Odjel je postupao po 407 predmeta. Riješeno je ukupno 245 predmeta, dok su u radu ostala ukupno 162 predmeta.

OBLICI DISKRIMINACIJE / UREDI	SARAJEVO	BANJA LUKA	BRČKO	MOSTAR	LIVNO	UKUPNO
Uznemiravanje	3	1	0	0	0	4
Spolno uznemiravanje	1	0	0	0	0	1
Mobing	42	17	7	1	2	69
Segregacija	0	1	0	0	0	1
Izdavanje naloga i pomaganje drugima prilikom diskriminacije	0	2	0	0	0	2
Poticanje na diskriminaciju	1	0	0	0	0	1
Po osnovi rase	0	0	0	0	0	0
Po osnovi boje kože	0	0	0	0	0	0
Po osnovi jezika	0	0	0	0	0	0
Po osnovi vjere	0	1	0	0	0	1
Po osnovi etničke pripadnosti	4	11	0	0	0	15
Po osnovi nacionalnog ili društvenog podrijetla	14	4	1	0	0	19
Po osnovi veze s nacionalnom manjinom	1	1	1	0	0	3
Po osnovi političkog ili drugog uvjerenja	2	4	2	0	0	8
Po osnovi imovnog stanja	0	5	0	0	0	5
Po osnovi članstva u sindikatu ili drugom udruženju	0	4	0	0	0	4
Po osnovi obrazovanja	2	8	2	1	0	13
Po osnovi društvenog položaja i spola	2	8	1	2	1	14
Po osnovi spolnog izražavanja ili orijentacije	1	3	0	0	0	4
Ostalo	31	2	1	0	0	34

Tabla 2. Prikaz zaprimljenih žalbi po uredima i oblicima diskriminacije

Dijagram: Spolna struktura žalitelja u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2013. godini

U slučajevima kada u istražnom postupku utvrdi povredu prava, Institucija ombudsmana izdaje preporuke s ciljem usvajanja mjera i otklanjanja povrede prava.

Aneksom VI. članak 5. stavak 4) Daytonskog mirovnog sporazuma propisana je obveza odgovorne strane da u ostavljenom vremenskom roku pismenim putem obavijesti Instituciju ombudsmana na koji će način ispoštovati preporuku.

U razdoblju izvješćivanja Odjel za eliminaciju diskriminacije izdao je 61 preporuku. Treba napomenuti da je određeni broj predmeta riješen tijekom istrage, bilo posredovanjem, poticanjem prijateljskog rješenja ili poduzimanjem medijacije između stranaka u sporu ili na način da odgovorno javno tijelo samo korigira svoje postupanje nakon prvog obraćanja Institucije ombudsmana.

Naziv odjela	Djelomično realizirana	Nema odgovora	Bez realizacije	Ostvarena suradnja	Realizirana	Ukupno
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	3	23	3	24	8	61

Prikaz preporuka po stupnju realizacije do 31. 12. 2013. godine

Nepoštivanje preporuka ombudsmana vezanih uz povrede Zakona o zabrani diskriminacije povlači prekršajnu odgovornost fizičkih i pravnih osoba, novčane kazne u iznosu do 10.000 KM, sigurnosne mjere zabrane obavljanja djelatnosti i druge zakonom predviđene sankcije.

VI. POJEDINI OBLICI DISKRIMINACIJE

6.1. Mobing

Mobing je problem suvremenog društva koji se može različito manifestirati i u najvećem broju slučajeva ostavlja višestruke negativne posljedice. Osim što se žrtva suočava s posljedicama, zasigurno se može reći da posljedice mobinga osjeća i obitelj žrtve, ali štetu trpi i organizacija. Nerijetko čelnici organizacija nisu svjesni posljedica što ih mobing može izazvati te upravo stoga među zaposlenicima treba stvoriti osjećaj sigurnost da neće snositi posljedice u slučaju prijavljivanja mobinga. Rezultati istraživanja pokazali su da samo u 23% slučajeva organizacije imaju unutarnje akte kojima uređuju mobing, dok najveći broj ispitanika uopće nije upoznat s time jesu li zaštićeni aktima organizacije. Ipak, najveći broj ispitanika potražio bi pomoć unutar organizacije. To znači da zaposlenici nisu informirani o mehanizmima zaštite od diskriminacije, odnosno ne postoje takvi mehanizmi unutar organizacija, ali i ukazuje na veliko nepovjerenje u pravosudni sustav. Naročito je bitno razgovarati sa zaposlenicima i educirati ih o tome kako da prepoznaju ponašanja koja predstavljaju mobing, koji im zakoni pružaju zaštitu, kome se mogu obratiti i slično.¹¹

Detaljno obrazloženje i analiza pojava mobinga sadržana je u prethodna dva izvješća o diskriminaciji, koji su dostupni na internetskoj stranici Institucije ombudsmana, i jednako se može primijeniti i na 2013. godinu.¹²

6.2. Konjević Polje i ostali

U razdoblju 13. 9. 2013. – 29. 11. 2013., a nakon zaprimanja pismenih žalbi roditelja, u Instituciji ombudsmana registrirano je sedam predmeta vezanih uz problem obrazovanja djece povratnika u Vrbanjcima, Pobuđu i Konjević Polju.¹³

U cilju što hitnijeg rješavanja problema i zaštite interesa djece, dana 18. 9. 2013. Institucija ombudsmana izdala je priopćenje za javnost kojim: *Ombudsmani pozivaju nadležna ministarstva obrazovanja da, u skladu sa svojim zakonima utvrđenim ovlastima, te u međusobnoj koordinaciji, odmah pronađu prikladna privremena rješenja u tekućoj školskoj 2013./2014. godini kojima će eliminirati pojave kojima se krše prava djece, a potom pristupiti i pronalaženju trajnih rješenja za sva sporna pitanja, kako bi se omogućilo nesmetano odvijanje nastave i ostvarivanje prava djece na obrazovanje (priopćenje je, među ostalim, objavljeno i na internetskoj stranici Institucije ombudsmana).*

Nakon toga su u razdoblju 10. 10. 2013. – 27. 11. 2013. ombudsmani i predstavnici nadležnih odjela dali najmanje sedam izjava za tisak i televizijske kuće u cilju prevladavanja nastalog problema.

Osim davanja priopćenja za javnost i izjava za medije, ombudsmani su proveli istragu prema sljedećim javnim tijelima: Ministarstvu prosvjete i kulture RS-a (14. 10. 2013. i 6. 11. 2013.), Ministarstvu civilnih poslova BiH (29. 10. 2013.), ravnatelju O.Š. „Petar Kočić“ iz Bratunca, Pedagoškom zavodu Republike Srpske i Prosvjetnoj inspekciji Republike Srpske (6. 11. 2013.), Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH (8. 11. 2013.) i Centru za socijalni rad Kotor Varoš (4. 12. 2013.).

¹¹ Irma Salčin, *Mobing, uznemiravanje i seksualno uznemiravanje na radnom mjestu*, Završni rad Master studija, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2014.

¹² Isto vrijedi i za poglavlja koja se odnose na diskriminaciju po osnovi etničke pripadnosti, spola, obrazovanja i seksualne orijentacije: http://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013040401374146ser.pdf, str. 17-22.

¹³ Ž-BL-01-622/13, Ž-SA-01-977/13, Ž-BL-06-645/13, Ž-SA-06-1152/13, Ž-SA-06-1133/13, Ž-SA-06-1114/13, Ž-SA-06-1270/13

Ministarstvo civilnih poslova BiH dostavilo je izjašnjenje u kojemu navodi: *Ministarstvo nema mehanizme za provođenje Okvirnog zakona, za što su jedino nadležne obrazovne vlasti u RS-u, kantonima FBiH i Brčko Distriktu BiH, da je održana Konferencija ministara obrazovanja 24. 9. 2013. na kojoj su usvojeni zaključci kojima se osuđuju diskriminacija, segregacija, asimilacija i politizacija u obrazovanju u BiH, podržava puna implementacija Okvirnog zakona, a pozivaju nadležne obrazovne vlasti da otklone diskriminaciju, segregaciju, asimilaciju i politizaciju, ako postoje.*

Pedagoški zavod RS-a dostavio je izjašnjenje u kojemu navodi sljedeće: *nacionalna skupina predmeta izvođena je u Konjević Polju u skladu sa Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju RS-a, Privremenim sporazumom i Planom provođenja istog, roditelji su se izjasnili da žele izvođenje nastave po nastavnom planu i programu Tuzlanskog kantona, nastava od prvog do petog razreda izvodi se po Nastavnom planu i programu RS-a i Zajedničkoj jezgri nastavnih planova i programa, organizirana je nastava iz islamskog vjeronauka, a od šestog do devetog razreda izvodi se nastava iz predmeta: bosanski jezik, istorija/historija, geografija/zemljopis, kao i vjeronauk prema Nastavnom planu i programu Tuzlanskog kantona.*

Ravnatelj O.Š. „Petar Kočić“ iz Kravice dostavio je izjašnjenje u kojemu navodi: *nacionalna skupina predmeta izvodi se od školske 2003./2004. godine prema Nastavnom planu i programu Tuzlanskog kantona, nacionalna skupina predmeta za niže razrede izvodi se prema nastavnom planu nadležnog ministarstva zato što ti razredi broje od sedam do trinaest učenika, od ukupno 32 nastavnika - njih pet je nesrpske nacionalnosti, nastavnici bosanskoga jezika, historije i geografije su Srbi zbog nedostatka kvalificiranih nastavnika među povratnicima, Školskom odboru istekao je mandat 24. 7. 2013. u kojem je od sedam članova jedan bio Bošnjak, u tijeku je postupak imenovanja članova novog Školskog odbora za koji je predložen veći broj Bošnjaka (u ime roditelja, nastavnika, Skupštine općine Bratunac), u školi nema nikakvih vjerskih obilježja, ne slave se srpski blagdani, te učenici bošnjačke nacionalnosti pohađaju školu po nacionalnom a ne teritorijalnom principu.*

Ministarstvo prosvjete RS-a dostavilo je Informaciju o zanemarivanju djece, u predmetima Konjević Polje i Vrbanjci, u kojoj se navodi: *Osnovno obrazovanje je obvezno i besplatno za djecu od 6 do 15 godina, roditelji su dužni brinuti se o redovnom pohađanju škole, škola pokreće postupak pred sudom ukoliko dijete ne pohađa nastavu i to je posljednja mjera kojoj se pristupa, djeca se nisu pojavila na nastavi usprkos brojnim nastojanjima ministarstva da riješi pitanje povratka učenika, postignut je dogovor između ministra Mutabžije i odvjetnika roditelja Ademovića, učenici se nisu pojavili na nastavi te da su ravnatelji škola u Kravici i Kotor Varoši pokrenuli postupak pred nadležnim sudovima.*

Centar za socijalni rad Kotor Varoš dostavio izjašnjenje u kojemu se navodi: *službena osoba Centra nije bila u kontaktu s roditeljima bošnjačke djece, o pitanju sudskog postupka nije dana navedena izjava niti je ona točna, a jedino je sud nadležan za odlučivanje o postojanju ili nepostojanju odgovornosti roditelja.*

Imajući u vidu činjenicu da je došlo do povrede prava djece u procesu osnovnog obrazovanja, da do završetka prvog polugođa školske 2013./2014. godine veliki broj djece nije krenuo na nastavu u Konjević Polju, da nije došlo do približavanja stavova različitih strana, kao ni da pokušaji posredovanja i pronalaženja rješenja dijalogom nisu urodili plodom, ombudsmeni su donijeli odluku o izradi posebnog izvješća o pravu djece na obrazovanje u Bosni i Hercegovini.

U cilju analize provedbe Okvirnog zakona, nužno je prikazati što realističniju sliku stanja u školama, a naročito u pogledu: prava na materinski jezik u osnovnim školama, prava na nacionalnu skupinu predmeta u osnovnim školama i prava na mješoviti nacionalni sastav nastavnog kadra i školskih odbora u osnovnim školama.

6.3. Diskriminacija Roma

Polazeći od temeljnih načela da su sva ljudska bića slobodna i jednaka u dostojanstvu i ljudskim pravima, a imajući u vidu nezavidan položaj romske nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH ocijenila je potrebnim procijeniti stanje i uvjete u kojima žive pripadnici Romske nacionalne manjine u BiH.

U vezi s tim je Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH uz potporu Misije OESS-a u BiH - Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (eng. *Office for Democratic Institutions and Human Rights* - ODIHR), a u sklopu projekta "Najbolje prakse za uključenje Roma" (engl: BPRI) koji financira Europska unija i podupiru države članice OESS-a, provela istraživanje o stvarnom stanju pripadnika romske nacionalne manjine na prostoru Bosne i Hercegovine.

Aktivnija političko djelovanje na poboljšanju najugroženije romske manjine započinje 2002. godine imenovanjem Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH kao savjetodavnog i koordinirajućeg tijela, a 2012. godine Odbor je imenovan u trećem mandatu koji završava u lipnju 2016. godine.

U procesu realizacije mjera za unaprjeđenje prava Roma posebno je došla do izražaja suradnja državne i lokalne razine vlasti. Većina općina na lokalnoj razini izdvaja sredstva za poboljšanje životnih uvjeta Roma ili ulažu svoja sredstva u infrastrukturne projekte i upravo je u ovom segmentu svakako značajna financijska potpora s državne razine ili od međunarodnih donatora. Informacije prikupljene na terenu pokazuju da je u listopadu 2013. godine konačno registrirano 84 romskih udruga u BiH, što je pet udruga više u odnosu na popis registriranih romskih udruga koji je sastavilo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. Od toga broja: 64 udruge registrirane su u FBiH, 18 u RS-u i dvije udruge djeluju na području Brčko Distrikta BiH. Romi su najbrojnija od 17 nacionalnih manjina u BiH. Posljednji popis stanovništva u BiH bio je 1991. godine i samo se oko 8.000 stanovnika izjasnilo kao Romi, dok su, prema rezultatima evidentiranja Roma i njihovih potreba koje je provelo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u 2010. godini, u jedinstvenu bazu unesene informacije za oko 17.000 Roma. Ako se uzmu u obzir i oni koji nisu evidentirani jer su bili odsutni, procjenjuje se da u BiH ima između 30.000 i 40.000 Roma. Podatci što ih je dobila Institucija ombudsmana od romskih udruženja u sklopu provedenog istraživanja upućuju na to na teritoriju BiH živi oko 50.000 Roma, od toga broja u FBiH živi oko 35.000 Roma¹⁴, u RS-u više od 3.000 i u Brčko Distriktu BiH oko 2.000-2.500 Roma. Osnovni problem u stambenom zbrinjavanju romske populacije, prema ombudsmanima, su: nedostatak financijskih sredstava, komplicirane i dugotrajne procedure, nedovoljna međusobna suradnja romskih udruga, migracija romskih obitelji, nedostatak građevinskog zemljišta, neriješeni imovinski odnosi, nemogućnost legalizacije postojećih objekata, nedostatak sredstava za sudjelovanje općinskih tijela uprave u realizaciji projekata na kantonalnoj razini, otpor lokalnog stanovništva, nedovoljni higijenski i tehnički uvjetima u kojima žive Romi, te odsutnost dobre volje lokalnih tijela uprave.

U evidenciji nezaposlenih Zavoda za zapošljavanje RS-a na dan 31. kolovoza 2013. bilo je 289 Roma, od kojih je 189 muškaraca i 100 žena. Istodobno je s popisa Zavoda za zapošljavanje u razdoblju od 2011. do kolovoza 2013. godine ukupno zaposleno 125 Roma. U isto vrijeme, u evidenciji Zavoda za zapošljavanje FBiH je 2.597 osoba koje su se izjasnile kao Romi, od kojih je 1.181 žena, dok utrošak sredstva iz projekata namjenjenih za zapošljavanje Roma u FBiH rezultirao zapošljavanjem 194 Roma, uključujući i samozapošljavanje (bez 2013. godine).

Rezultat provedbe Revidiranog akcijskog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma je da je u 2011. godini došlo do većeg upisa romske djece u osnovne, srednje, ali i visoke škole. Evidentirano je da i znatno manji broj djece napušta osnovno i srednje obrazovanje. Nažalost,

¹⁴ Ovom broju treba pridodati broj Roma koji živi na teritoriju Kantona Sarajevo

ovakav trend nije nastavljen u 2012. i 2013. godini, jer je, prema informacijama dobivenim od predstavnika osnovnih škola, na okruglim stolovima u Živinicama, Tuzli i Bijeljini izneseno da Bosnu i Hercegovinu napušta veći dio romskih obitelji, tako je na prvom polugođu školske 2012./2013. godine jedna trećina romske djece bila neocijenjena zbog odlaska u inozemstvo. Škole se suočavaju i s problemom velikoga broja neopravdanih izostanaka romske djece s nastave.

Najveći pomak učinjen je na području zdravstvene zaštite romske populacije, iako su i dalje prisutni određeni problemi, poput pristupa zdravstvenoj zaštiti Roma starijih od 65 godina koji nisu na popisu zavoda za zapošljavanje, nisu u radnom odnosu i nemaju ostvarenu mirovinu, te djece koja ne ide u školu. Mjere koje su doprinijele tome da Romi imaju pristup zdravstvenoj zaštiti su: osiguranje putem zavoda za zapošljavanje i centara za socijalni rad, te ostvarena suradnja s tijelima uprave.

Ombudsmeni smatraju da je i dalje otežan pristup zdravstvenoj zaštiti zbog postojanja administrativnih barijera, predrasuda, nedostatka novčanih sredstava za participaciju – tzv. markica za zdravstvenu zaštitu, pri čemu građani moraju uplatiti određeni novčani iznos u smislu participacije za zdravstveno osiguranje, periodična zdravstvena zaštita, npr. u trajanju od tri mjeseca, neažurnost prijava u zavodu za zapošljavanje, neinformiranost Roma o mogućnosti prijave na zdravstveno osiguranje, neovjerene zdravstvene knjižice.¹⁵

6.4. Ilustrativni primjeri

Ž-BL-06-297/13

Podnositeljica žalbe, hrvatske nacionalnosti, obratila se Instituciji ombudsmana navodeći da je četiri godine u evidenciji nezaposlenih osoba Javne ustanove Službe za zapošljavanje Unsko-sanskog kantona, Biro rada Bihać, i da nije izabrana na natječajima za odgovarajuća radna mjesta u bihaćkim srednjim školama, iako je ispunjavala sve natječajne uvjete. Nakon provođenja istražnog postupka ombudsmeni su uputili preporuku Ministarstvu obrazovanja USK da poduzme mjere kako bi struktura zaposlenih u školama na području USK u većoj mjeri odražavala rezultate popisa iz 1991. godine, a uvažavajući evidencije Službe za zapošljavanje USK. Ombudsmeni pretpostavljaju da je podnositeljica žalbe riješila svoj radnopravni status, jer nakon izdavanja preporuke nije odgovarala na pozive i dopise predstavnika Institucije.

Ž-BL-06-145/13

Podnositeljica žalbe zatražila je pomoć ombudsmana jer u postupku natječaja za mjesto asistenta na Filozofskom fakultetu Zenica nije izabrana, iako je, prema mišljenju Komisije za izbor Nastavno-naučnog vijeća i Senata, bila prvorangirani kandidat. U trenutku natječaja za mjesto asistenta imala je završen dodiplomski studij i ukupno 285 ECTS bodova. Magisterij (koji nosi dodatnih 15 bodova) obranila je tijekom natječajne procedure. Pravna služba tumači Statut tako da se bodovi s master studija ne uračunavaju u ukupan broj bodova, a to predstavlja diskriminaciju studenata koji studiraju po "Bolonjskom programu", pa su ombudsmeni izdali preporuku da za upražnjena radna mjesta treba raspisati novi natječaj, uvažavajući ravnopravnost diploma stečenih po „Bolonjskom procesu.“ Dana 14. 10. 2013. rektor Univerziteta u Zenici dostavio je Prijedlog za raspisivanje natječaja, koji je i raspisan u prosincu, čime je preporuka u cijelosti provedena.

¹⁵ Posebno izvješće o položaju Roma u Bosni i Hercegovini:

http://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013121011144464ser.pdf

Ž-BL-06-646/13

Da je za postojanje diskriminacije dovoljno utvrditi posljedicu, bez dokazivanja diskriminirajućeg motiva, najbolje pokazuje sljedeći primjer. Doktorica medicine iz Banje Luke premještena je s Klinike za plastično-rekonstruktivnu kirurgiju na Kliniku za pulmologiju dok je bila u drugom stanju, pa smatra da je diskriminirana po osnovi spola zbog uvriježenog mišljenja da „žene s obitelji nisu odgovarajuće za rad na kirurgiji.“ Ombudsmani u istražnom postupku nisu mogli utvrditi iz kojih je razloga odlučeno da nije odgovarajuća za rad na kirurgiji, pogotovu ako joj je ugovor ranije jednom produžavan, pa su izdali preporuku Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske da poduzme mjere iz svoje nadležnosti kako bi podnositeljica žalbe dobila specijalizaciju za koju je prvotno zaposlena. Kako u ostavljenom roku nije bilo odgovora na preporuku, ombudsmani su odlučili uputiti požurnicu predsjedniku Vlade Republike Srpske.

Ž-BL-06-95/13

U razdoblju izvješćivanja Institucija ombudsmana također se usredotočila na prikupljanje i analizu statističkih podataka, praćenje i sudjelovanje u procesima kao prijatelj suda (*amicus curiae*), jer je ova obveza propisana Zakonom o zabrani diskriminacije i međunarodnim aktima iz ovoga područja. Postupajući povodom pojedninačne žalbe, Institucija ombudsmana uputila je podnesak Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine u predmetu u kojem je utvrđena povreda prava podnositeljice žalbe, izmijenjeni su sporni propisi u skladu s preporukom ombudsmana, ali ponovno nije uspostavljen njezin radnopravni status. Pošto je preporuka općenito prihvaćena i sporni propis je izmijenjen, ali je pojedinačno pravo i dalje ostalo povrijeđeno, ombudsmani su odlučili primijeniti mjere propisane člankom 6. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine (“Službeni list BiH”, br. 32/00, 19/02, 35/04 i 32/06) u kojemu se navodi: „Ombudsman može proslijediti predmete o navodnim povredama ljudskih prava najvišim sudskim tijelima Bosne i Hercegovine koja su nadležna za pitanja ljudskih prava.“ U idućem razdoblju Institucija ombudsmana u većoj mjeri će se usredotočiti na sudjelovanje u sudskim postupcima za zaštitu od diskriminacije kao prijatelj suda (*amicus curiae*), jer je ova mogućnost izričito propisana Zakonom o zabrani diskriminacije (članak 16).

Ž-BL-06-647/13

Podnositelj žalbe zahtijevao je od Općine Jajce izdavanje rodnog lista na srpskom jeziku i ćirilničnim pismom, a nadležni javni službenici doživjeli su ovakav zahtjev kao provokaciju te su odbili njegov zahtjev na neljudski i neprofesionalan način. U formalnome smislu, dobio je obrazloženje da zahtjevu ne može biti udovoljeno „iz tehničkih razloga“. Nakon prvog obraćanja Institucije ombudsmana načelniku Općine Jajce, uspostavljene su tehničke mogućnosti za izdavanje svih matičnih dokumenata na srpskom jeziku i ćirilničnim pismom.

Ž-SA-05-768/13

Institucija ombudsmana zaprimila je žalbu Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu u kojoj se navodi da je student/ica napravila spolnu tranziciju, promijenio/la osobno ime i spol, a prethodno je upisao/la fakultet, položio/la sve ispite i završni ispit s osobnim imenom i drugim spolom, te stekao/la pravo na izdavanje diplome. Postupajući u navedenom predmetu, Institucija ombudsmana uputila je dana 17. 7. 2013. Univerzitetu u Sarajevu i Centru za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu Mišljenje i Preporuku pod brojem: P-169/13, kojom je preporučeno da osobi koja je promijenila ime i spol te zamijenila osobne isprave pred nadležnim tijelima uprave treba izdati diplomu u kojoj će podatci o studentu biti u suglasnosti s podacima upisanim u MKR. Dana 19. 9. 2013. Institucija ombudsmana zaprimila je izjašnjenje Centra za ljudska prava Bosne i Hercegovine u kojem se navodi da je preporuka ispoštovana.

Ž-SA-06-1185/13

Žalbeni navodi odnose se na rad Ministarstva za boračka pitanja Zeničko-dobojskog kantona i Općine Breza u vezi s natječajem za dodjelu stipendija studentima i učenicima srednjih škola na području općine Breza za studijsku-školsku 2013./2014. godinu. Naime, u natječaju je u točki IV. navedeno da neće biti uzete u razmatranje prijave kandidata čiji članovi obiteljskog kućanstva obavljaju obrtničku ili srodnu djelatnost ili su vlasnici nekog od oblika gospodarskog društva, a za tu odredbu žalitelj ističe da je *diskriminatorna* te onemogućava djeci ravnopravno sudjelovanje na natječaju na osnovi postignutog uspjeha tijekom školovanja.

U vezi s predmetnom žalbom Institucija ombudsmana uputila je žalitelju odluku o zatvaranju predmeta, u kojoj je istaknuto da svaka diskriminacija nije nepoželjna, neprihvatljiva i zakonom zabranjena. Nekim skupinama ljudi prava su sustavno uskraćivana i povrijeđena. To je slučaj s Romima, osobama s invaliditetom... Njihov položaj u društvu nerijetko je loš i neravnopravan u tolikoj mjeri da su njihove mogućnosti obrazovanja i korištenja socijalne skrbi bitno smanjene. Stoga se njima mora pomoći, prvo da dođu na početnu poziciju i budu jednaki sa svim ostalim građanima. Dakle kada država, razmatrajući resurse koji su joj na raspolaganju, nije u mogućnosti osigurati minimalnu zaštitu svim skupinama, ona mora specificirati skupine koje trebaju posebnu zaštitu i takva zaštita mora biti pružena tim skupinama.

Ž-MO-06-204/12

Postupajući povodom žalbe skupine zaposlenica Građevinskog fakulteta Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru koja se odnosila na se povredu prava u smislu diskriminacije, i to u obliku mobinga i diskriminacije po osnovi spola. Istražni postupak ukazao je na to da uspostavljeni mehanizmi zaštite unutar Univerziteta i Građevinskog fakulteta očito nisu dovoljno učinkoviti, osobito kada je riječ o jednakom tretmanu osoba muškog i ženskog spola, što otvara prostor za različito tretiranje, naročito žena s obzirom na njihovo biološko određenje. Na ovu konstataciju ukazuje i činjenica da akti Građevinskog fakulteta (Pravila Građevinskog fakulteta^[1]) i akti Univerziteta (Statut^[2] i Kodeks nastavničke etike^[3]) nisu usuglašeni s odredbama *Zakona o zabrani diskriminacije u BiH* i *Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH*.

Slijedom navedenoga ombudsmani BiH su 27. 3. 2013. Univerzitetu „Džemal Bijedić“ uputili Preporuku broj: P-52/13, kojom je preporučeno da, imajući u vidu odredbe *Zakona o zabrani diskriminacije* i *Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH*, Univerzitet i Građevinski fakultet usuglase svoje unutarnje akte sa *Zakonom o zabrani diskriminacije u BiH* i *Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH* kako bi se osigurao učinkovit sustav zaštite od diskriminacije, a posebice načela ravnopravnosti spolova, kao i osiguraju punu primjenu predmetnih zakona u svim sferama svoga djelovanja, radi sprječavanja eventualnih budućih postupanja koja su u suprotnosti s navedenim zakonima. Preporuka nije ispoštovana, ali je ostvarena suradnja.

Ž-SA-06-882/12

Institucija ombudsmana je *ex officio* razmatrala nacionalnu zastupljenost zaposlenika Agencije za identifikacijske isprave, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Agencija). U predmetu je izdana Preporuka broj; P-46/13 od 28. 2. 2013. *da poduzme mjere u cilju osiguranja nacionalne zastupljenosti zaposlenika u skladu s posljednjim popisom stanovništva BiH iz 1991. godine; da pravovremeno vodi računa o odredbama Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine i Zakona o zabrani diskriminacije BiH, odnosno o nacionalnoj strukturi državnih službenika u Agenciji, naročito prilikom zasnivanja radnih odnosa*. Institucija ombudsmana zaprimila je izjašnjenje ravnatelja Agencije u kojemu se,

^[1] Mostar, lipanj 2005. godine

^[2] Mostar srpanj 2012. godine

^[3] Usvojen na Sjednici Senata Univerziteta 31. 1. 2013. godine

među ostalim, navodi da su poduzete odgovarajuće mjere čijom će se primjenom doprinijeti osiguranju spolne i nacionalne zastupljenosti zaposlenika u skladu s posljednjim popisom stanovništva BiH, te da je donesena Instrukcija o postupanju prilikom odabira i primanja kandidata u radni odnos.

Ž-SA-06-114/13 i Ž-SA-06-594/13

Žalbeni navodi odnosili su se na odredbe *Zakona o održavanju zajedničkih dijelova zgrade i upravljanja zgradom* (u daljem tekstu: Zakon)¹⁶ i *Pravilnika o uvjetima za izbor predstavnika etažnih vlasnika* (u daljnjem tekstu: Pravilnik). Podnositelji žalbe, među ostalim, ukazivali su na povrede odredaba Zakona o zabrani diskriminacije BiH¹⁷ po osnovi dobi, ali iskazali nezadovoljstvo i u vezi s drugim uvjetima i procedurom izbora predstavnika etažnih vlasnika određenih Zakonom i Pravilnikom. Nakon što je okončan istražni postupak, izdana je Preporuka broj: P-142/13 od 11. 6. 2013. Ministarstvu stambene politike Kantona Sarajevo, kao donositelju Pravilnika, *da uskladi Pravilnik sa Zakonom o zabrani diskriminacije BiH*. Institucija ombudsmana zaprimila je odgovor na preporuku od ministra stambene politike KS, u kojemu navodi da i dalje ostaje pri stavu *da propisivanjem općeg uvjeta u Pravilniku, a koji se odnosi na dob do 65 godina za fizičke osobe, nije došlo do povrede odredaba Zakona o zabrani diskriminacije BiH*. Na konkretan slučaj ukazano je i premijeru Vlade Kantona Sarajevo u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera i aktivnosti kako bi se preporuka ispoštovala.

Ž-SA-06-284/13

Podnositeljica žalbe navela je da je zaposlena u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (u daljnjem tekstu: Agencija), te ukazala na povrede odredaba Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine¹⁸ u smislu mobinga i na povrede prava iz radnog odnosa. U predmetu je izdana Preporuka broj; P-125/13 od 5. 6. 2013. ravnatelju Državne Agencije za istrage i zaštitu: *da osigura jednako postupanje prema svim zaposlenicima i ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi prava iz područja rada; da poduzme mjere u cilju sprječavanja uznemiravanja, mobinga i viktimizacije podnositeljice žalbe; da uspostavi mehanizam za preveniranje svih oblika diskriminacije te u radnopravnim odnosima sa zaposlenicima osigura pridržavanje odredaba Zakona o zabrani diskriminacije BiH; da poduzme potrebne mjere za zaštitu zaposlenika od mobinga*. U odgovoru ravnatelja Agencije se, među ostalim, navodi *da je dana preporuka de facto provedena*.

Ž-SA-06-1111/12

Žalbei navodi ukazivali su na povrede odredaba Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine¹⁹ u smislu mobinga, a odgovornom stranom označena je načelnica Odjela fizijatrije Javne ustanove Kantonalne bolnice u Zenici (u daljnjem tekstu: Bolnica). U predmetu je izdana Preporuka broj: P-45/13 od 19. 3. 2013. Upravnom odboru *da Bolnica kao ustanova, u cilju osiguranja zaštite prava i interesa pacijenata, te kao poslodavac, u cilju osiguranja uživanja prava iz radnog odnosa i otklanjanja pojave narušenih međuljudskih odnosa, iskoristi sva zakonom propisana sredstva kao bi se utvrdilo činjenično stanje i shodno tome poduzele odgovarajuće mjere*. U odgovoru na preporuku navedno je *da je odlukom Upravnog odbora formirano povjerenstvo za utvrđivanje činjeničnog stanja vezanog uz prijavu mobinga, a koje je utvrdilo da je podnositeljica žalbe trpjela mobing*.

¹⁶ „Službene novine KS”, broj 3/12

¹⁷ „Službeni glasnik BiH”, broj 59/09

¹⁸ „Službeni glasnik BiH”, broj 59/09

¹⁹ „Službeni glasnik BiH”, broj 59/09

Ž-SA-06-48/13

Žalbeni navodi odnose se na nezakonitost i diskriminaciju u provedenju natječajne procedure. U predmetu je izdana Preporuka broj: P-8/13 od 8. 2. 2013. Kantonalnom tužilaštvu Unsko-sanskog kantona: *da preispita predmetna rješenja o postavljenjima državnih službenika; da uvede vođenje evidencije o nacionalnoj pripadnosti; da pravovremeno vodi računa o odredbama Ustava USK odnosno o postizanju razmjerne zastupljenosti konstitutivnih naroda i pripadnika ostalih, osobito prilikom zasnivanja radnih odnosa, i primjenjuje ih na adekvatan način; Vladi Unsko-sanskog Kantona: da razmotri navedeni slučaj, budući da je, shodno odredbama članka 4. stavak 2. Zakona o državnim službenicima i namještenicima u organima državne službe Unsko-sanskog kantona²⁰, Vlada dužna nadzirati zastupljenost državnih službenika i namještenika u tijelima državne službe i poduzimati odgovarajuće mjere za ostvarivanje poštivanja načela razmjerne zastupljenosti u odnosu na nacionalnu pripadnost.* U odgovoru Tužiteljstva USK na preporuku među ostalim je navedeno da je *po ponovljenom postupku obavilo imenovanje državnih službenika u skladu s važećim kantonalnim propisima; da je uvelo Interni registar državnih službenika, namještenika i uposlenika; da je po ponovljenom postupku u potpunosti ispoštovano načelo razmjerne zastupljenosti konstitutivnih naroda i pripadnika ostalih, načelo ravnopravnosti spolova, načelo primjene posebnih propisa kojima je propisana obveza davanja prednosti pri zapošljavanju pod jednakim uvjetima.* Podnositelj žalbe ponovno se obratio Instituciji ombudsmana jer ni u ponovljenom postupku nije izbaran.

Ž-SA-06-1344/12

Žalbeni navodi odnosili su se na diskriminaciju, jer osobi pod međunarodnom zaštitom u BiH – priznat status izbjeglice nije omogućeno da registrara motorno vozilo. U predmetu je izdana Preporuka broj: P-158/13 od 12. 7. 2013. Ministarstvu unutarnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona *da osobama pod međunarodnom zaštitom osigura isti status kao i strancima u pogledu registracije vozila i izdavanja vozačke dozvole.* Institucija ombudsmana je u aktu Ministarstva unutarnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona od 8. 11. 2013. zaprimila obavijest da je podnositelju žalbe upućena pismena obavijest o pozitivnom rješavanju zahtjeva.

Ž-SA-06-477/13

Podnositelji žalbe naveli su *da je u selu Seona postojala džamija još od 1851. godine, koja je bila u punom kapacitetu do rata 1992. godine kada je izgorjela. Povratnici su je nakon rata rekonstruirali i ukazali na navodno diskriminirajuće postupanje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, jer im se, kako navode, onemogućava obavljanje vjerskog obreda džuma namaza.* Institucija ombudsmana je, slijedeći primjer Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, a kako bi ishodila dijalog između podnositelja žalbe i njihove vjerske zajednice, uputila akte reis-ul-ulemi Islamske zajednice kojim je zatražila informacije o konkretnom slučaju. Institucija ombudsmana je, s obzirom na navode u žalbi *da je reis-ul-ulema prosljedio akt Muftijstvu tuzlanskom uz uputu da problem treba riješiti u suradnji s Medžlisom IZ Banovići, ali da nije izvršen nalog reis-ul-uleme,* dostavljanjem akata ujedno i informirala reis-ul-ulemu o ovome slučaju i što je maksimum djelovanja Institucije ombudsmana u konkretnom predmetu. Institucija ombudsmana je, dakle, ograničena u svome djelovanju prema vjerskim zajednicama i crkvama, jer ne može ocijeniti potrebe ove vjerske zajednice za imamom u selu Seona niti ocijeniti „povredu prava mješetana sela Seona na kolektivnu molitvu - džumu“ iz razloga što bi to bilo narušavanje samostalnosti vjerske zajednice zajamčene odredbama Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica.

²⁰ „Službeni glasnik USK“, broj 5/12

VII. JAČANJE KAPACITETA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE

Iako je Zakonom o zabrani diskriminacije u BiH iz 2009. godine predviđena obveza planiranja **posebne proračunske stavke** za rad Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, to do danas, dakle ni četiri godine nakon propisivanja zakonske obveze, nije provedeno. Ograničavanje financijskih i kadrovskih kapaciteta Odjela nije znatnije utjecalo na rad po pojedinačnim žalbama građana, ali je ograničilo provođenje drugih zakonom povjerenih nadležnosti (prvenstveno provođenje istraživanja i predlaganje zakonskih rješenja) kojima bi standardi ljudskih prava u zemlji bili dovedeni na stupanj razvijenijih europskih zemalja.

Nažalost, nikada nije došlo do realizacije ove zakonske obveze iako je Institucija ombudsmana redovito podnosila zahtjeve, kojima nikada nije udovoljeno. Nasuprot tome, Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH je od 2010. godine permanentno izložena umanjuju proračunskih sredstava kako slijedi:

- za 2010. godinu proračun je iznosio 2.721.000,00 KM,
- za 2011. godinu proračun je iznosio 2.473.397KM,
- za 2012. godinu proračun je iznosio 2.388.000 KM,
- za 2013. godinu proračun iznosi KM 2.374.000 KM.

Sve navedeno rezultiralo je time da su ombudsmani BiH, kako bi osigurali izvršenje mandata Institucije u dijelu koji se odnosi na zaštitu prava postupanjem po pojedinačnim žalbama, bili prisiljeni 13. 9. 2013. od Vijeća ministara BiH tražiti sredstva iz tekuće pričuve proračuna institucija Bosne i Hercegovine u iznosu od 32.200 KM, a koja su namijenjena za izmirenje osnovnih obveza plaćanja zakupa, tekućeg održavanja /održavanje softvera/ i izmirivanja obveza za troškove električnih i komunalnih usluga.

Glede primjene Zakona o zabrani diskriminacije, veoma je niska **razina sudske prakse**, što znatno utječe na učinkovitost primjene zakona i umanjuje mogućnost Institucije ombudsmana da potpuno ispunjava svoje zakonom utvrđene obveze. Rezultat toga je da su, iako je od usvajanja Zakona prošlo više od četiri godine, donesene svega dvije pravomoćne sudske presude kojima se utvrđuje diskriminacija, i to u Kantonalnom sudu u Mostaru²¹ i u Općinskom sudu u Livnu.²² Glede „dvije škole pod jednim krovom“, Općinski sud u Travniku odbacio je tužbu²³, a na isti način je pravomoćno okončan postupak pred Kantonalnim/Županijskim sudom u Mostaru²⁴. Općinski sud u Zavidovićima ignorirao je preporuku ombudsmana kojom je utvrđena diskriminacija po osnovi pripadnosti nacionalnoj manjini, te je tužbu s istovjetnim tužbenim zahtjevom odbio kao neosnovanu²⁵. Iako tužbeni zahtjev nije bio formuliran u smislu Zakona o zabrani diskriminacije, Općinski sud u Zenici donio je presudu kojom je utvrdio sljedeće: „činjenica da je radnik bio član sindikata ne smije ga staviti u nepovoljniji položaj u odnosu na druge radnike“ te mu dosudio naknadu neisplaćenih plaća²⁶. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je na sjednici održanoj 24. svibnja 2013. donio odluku o dopuštenosti i osnovanosti, kojom je usvojio priziv vezan uz diskriminaciju po osnovi spola, vratio predmet na ponovno suđenje Kantonalnom sudu u Bihaću te naložio Parlamentu Federacije Bosne i

²¹ Broj: P 58 0 P 056658 09 P

²² Broj: 68 0 P 017561 11 P

²³ Broj: 51 0 P 054 522 11 P

²⁴ Broj: 58 0 Ps 085 653 12 Pž

²⁵ Broj: 42 0 P 011 972 11 P

²⁶ Broj: 43 0 Rs 067 453 12 Rs

Hercegovine izmjenu Obiteljskog zakona FBiH s ciljem osiguranja rodne ravnopravnosti²⁷. S druge strane, Općinski sud u Orašju odbio je u cijelosti kao neosnovan tužbeni zahtjev u vezi s postojanjem diskriminacije u obliku uznemiravanja i mobinga na radnom mjestu jer, prema obrazloženju suda: „postojanje diskriminacije pretpostavlja subjektivnu sastavnicu koja u konkretnom slučaju nije utvrđena.“²⁸ U izvještajnom razdoblju okončana su dva sudska postupka povodom zahjeva ombudsmana za pokretanje prekršajnog postupka, zbog povrede Zakona o zabrani diskriminacije, pravomoćnim rješenjima o oslobađanju od odgovornosti prijavljenih osoba, iako je Institucija ombudsmana, kao središnji autoritet po ovom pitanju, utvrdila da je došlo do diskriminacije²⁹. Konačno, sudski postupak pokrenut za zaštitu od mobinga 2008. godine, u kojemu su predstavnici Institucije ombudsmana pratili suđenje, okončan je donošenjem prvostupanjske presude kojom se odbija tužbeni zahtjev, jer nisu dokazani navodi tužiteljice da je bila žrtva mobinga³⁰. Nedovoljan senzibilitet sudaca za suđenja u predmetima diskriminacije, a naročito mobinga, može obeshrabriti povjerenje u djelotvornost pravnih lijekova koji žrtvi stoje na raspolaganju.

Nema **smrtne kazne** u kaznenim zakonima Bosne i Hercegovine i nijedna osoba u Bosni i Hercegovini ne može biti osuđena na smrtnu kaznu za bilo koje kazneno djelo. Ustav Republike Srpske još uvijek sadrži odredbu prema kojoj se za najteže oblike kaznenih djela može izreći smrtna kazna. Iako je ova odredba samo formalnog karaktera i ne može se primijeniti u praksi, jer nije predviđena kaznenim zakonom, Narodna skupština Republike Srpske je 2008. godine usvojila amandman na Ustav RS-a kojim se briše smrtna kazna. Ovaj amandman nije stupio na snagu jer nije postignuta politička suglasnost u Vijeću naroda RS-a o setu amandmana, koje je ovo pitanje zadnji puta razmatralo na 2. posebnoj sjednici, održanoj 26. 4. 2012. godine.

U usporedbi s ostalim ugroženim kategorijama građana, **LGBT** osobe se vrlo rijetko odlučuju za pokretanje postupka pred Institucijom ombudsmana, što je vjerojatno rezultat straha zbog reakcije na objelodanjivanje svoje seksualne orijentacije. Prema saznanjima Institucije ombudsmana, nije bilo slučajeva diskriminacije LGBT osoba koji su dobili sudski epilog. Od donošenja Zakona o zabrani diskriminacije u Instituciji ombudsmana registrirano je oko 20 žalbi na diskriminaciju po osnovi seksualne orijentacije, od kojih je većina otvorena po službenoj dužnosti, a odnose se na govor mržnje na internetskim portalima, verbalne napade na javnim mjestima, ometanja prilikom okupljanja, prijetnje i jedan slučaj fizičkog nasilja. Nije bilo žalbi na diskriminaciju LGBT osoba na radnom mjestu. Jedna od ključnih aktivnosti Institucije ombudsmana usmjerena je na podizanje svijesti građana o njihovim pravima i o postojanju mehanizama i institucija koje staju u njihovu zaštitu kada su ugroženi na bilo koji način, s ciljem afirmacije prava ugroženih kategorija. Državna tijela zadužena za održavanje reda imaju prvenstvenu obvezu reagirati u slučaju ugrožavanja slobode okupljanja i izražavanja, a sudovi imaju mogućnost izricati teže kazne za kaznena djela počinjena iz mržnje.

Za pozitivan podatak ombudsmani ističu da se u Bosni i Hercegovini poštuje pravo svake osobe na promjenu spola kako bi se dovele u sklad fizičke i seksualne osobenosti sa spolnim identitetom. Ovu mogućnost izričito predviđaju Zakon o matičnim knjigama, Zakon o jedinstvenom matičnom broju i Zakon o osobnoj iskaznici u Bosni i Hercegovini.

Kaznena djela počinjena iz mržnje zahtijevaju poseban tretman, jer izazivaju osjećaj nesigurnosti i nepovjerenja u svakoj zajednici. Izmjene i dopune odredaba Krivičnog zakona

²⁷ Broj: Ap 369/10

²⁸ Broj: 25 0 P 032 327 12 P

²⁹ Broj: 65 0 Pr 211 828 13 Pr 2 i 77 0 Pr 037 144 13 Pžp 2

³⁰ Broj: 71 0 P 031 766 08 P

Republike Srpske i Kaznenog zakona Brčko Distrikta BiH usvojene su 2010. godine, a odnose se na kaznena djela počinjena iz mržnje. Usvajanje takvih izmjena i dopuna u Kaznenom zakonu FBiH značajno bi doprinijele kapacitetu BiH u djelotvornoj borbi protiv kaznenih djela počinjenih iz mržnje. Ombudsmeni su u prosincu 2012. godine uputili Inicijativu za izmjene Kaznenog zakona FBiH. U siječnju 2013. godine Parlamenta FBiH uputio je dopis Instituciji ombudsmana u kojem obavještava da je Inicijativa prihvaćena, te da će predstavnici Institucije ombudsmana biti pozvani da sudjeluju u radu nadležnih parlamentarnih odbora za pripremu izmjena. U Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine nije usvojen Zakon o zabrani fašističkih i neofašističkih organizacija i zabrani korištenja njihovih znakovlja, zbog nepostojanja političke suglasnosti glede tumačenja određenih povijesnih događaja.

Načelni rok za ulaganje žalbe ombudsmanima je godinu dana, a zakonom je predviđeno da Institucija ombudsmana neće razmatrati događaje koji su se zbili prije 1995. godine. Ovi rokovi su relativni u slučajevima mučenja, zbog činjenice da posljedice mučenja traju dugi niz godina, a prisutne su i danas.

Ombudsmeni podsjećaju na to da su brojni građani Bosne i Hercegovine bili žrtvama mučenja u proteklome ratu i da te posljedice osjećaju i danas. Bosna i Hercegovina nije donijela sveobuhvatan program kojim bi bile rehabilitirane osobe koje su bile zatočene za vrijeme posljednjeg rata i kojim bi *status logoraša* bio riješen.

Ombudsmeni smatraju potrebnom *rehabilitaciju žrtava Golog otoka* i kroz naknadu štete koju su pretrpjele žrtve političkog progona, zbog neslaganja s tadašnjim režimom, a koja se ogleda u povredi časti i ugleda, tjelesnog integriteta, prava na slobodu ličnosti i slobodu kretanja, prava na mirovinski staž i zdravstvenu zaštitu, prava na imovinu, prava na pravično suđenje i prava na minimalne standarde u postupanju sa zatvorenicima/pritvorenicima.

Ova prava propisana su Ustavom Bosne i Hercegovine, kao i međunarodnim konvencijama koje se nalaze u dodatku Ustava, a čine integralni dio domaćeg pravnog sustava:

Bosna i Hercegovina dužna je, prema propisima Ujedinjenih naroda (Standardna minimalna pravila UN-a za postupanje sa zatvorenicima iz 1955., Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966., Konvencija protiv mučenja i drugog svirepog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja od 10. prosinca 1984., Konvencija o premještanju osuđenika od 21. ožujka 1983., europskim propisima (Europska minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima iz 1973., Europska zatvorska pravila iz 1987. i 2006., Europska konvencija o sprječavanju mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazni od 26. studenoga 1987.) i propisima unutarne prava o zaštiti svakog zatvorenika od mogućih povreda temeljnih ljudskih prava, osigurati pravednu naknadu u slučaju povrede ovih prava.

Države sljednice bivše SFRJ imaju obvezu priznati ovu povijesnu nepravdu i učiniti što mogu da pomognu žrtvama, odnosno obeštete njihove nasljednike ako žrtve više nisu žive.

Člankom 8. Zakona o zabrani diskriminacije propisane su nadležnosti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine u provedbi Zakona o zabrani diskriminacije. Ombudsmeni konstatiraju da navedeno ministarstvo nije uspostavilo *središnju bazu podataka* za počinjena djela diskriminacije, ali je donijelo Pravilnik o načinu prikupljanja podataka o predmetima diskriminacije u 2013. godini, što je pozitivan pomak ka konačnoj uspostavi jedinstvene baze podataka za sve slučajeve diskriminacije u BiH.

Petogodišnje iskustvo u primjeni Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini ukazalo je na određene *nedorečenosti u* samome *tekstu zakona* koje iziskuju objašnjenja u postupku izmjena i dopuna. Iako je člankom 7. predviđeno da je Institucija ombudsmana „središnja institucija za zaštitu od diskriminacije“, ostaje nejasno što to podrazumijeva, odnosno u kojoj su

mjeri druga tijela i institucije dužni poštivati nalaze ombudsmana, što sada nije slučaj s npr. sudovima. U praksi dolazi i do paralelnog vođenja postupaka za zaštitu od diskriminacije, npr. parnica, prekršajni postupak, postupak pred Institucijom ombudsmana ili eventualno pred upravnim tijelom, pa je nejasno koja je veza između ovih postupaka i donesenih odluka. Člankom 16. Zakona o zabrani diskriminacije predviđena je mogućnost sudjelovanja Institucije ombudsmana kao treće strane u sudskim postupcima na strani osoba koje su žrtve diskriminacije, ali nije jasno je li to u svojstvu „umješača“ ili „prijatelja suda“, što podrazumijeva različit stupanj uključenosti u postupak. Teret dokazivanja u postupku pred Institucijom ombudsmana podijeljen je i ne leži isključivo na tužitelju kao u parnici, što ne proizlazi iz članka 15., jer se on odnosi isključivo na postupke pred sudom, već je to međunarodni standard u postupcima za zaštitu od diskriminacije.

Člankom 16. Zakona o zabrani diskriminacije predviđena je mogućnost sudjelovanja Institucije ombudsmana kao treće strane u sudskim postupcima na strani osoba koje su žrtve diskriminacije. Iako nije jasno da li u svojstvu „umješača“ ili „prijatelja suda (*amicus curiae*)“, Institucija ombudsmana planira produbiti suradnju s nevladinim organizacijama u domeni strateškog parničenja, a u skladu s odredbama Zakona o zabrani diskriminacije.

Europska mreža institucija za zaštitu ravnopravnosti (**EQUINET**) okuplja 38 institucija iz 31 europske zemlje, koje su članice Europske unije. Tajništvo ove europske mreže nalazi se u Bruxellesu i sve aktivnosti financiraju se simboličnim dijelom iz članstva u organizaciji, a velikim dijelom iz fondova Europske komisije. Bosna i Hercegovina nije članica EQUINET-a, ali Anne Gaspard, izvršna direktorica, i Jozef De Witte, predsjednik Izvršnog odbora, potvrdili su spremnost za dodjelu našoj zemlji statusa promatrača, dok se ne ukaže prilika za punopravno članstvo. Cilj EQUINET-a je ojačati kapacitete nacionalnih institucija za borbu protiv diskriminacije i razvijati sposobnosti njihovih zaposlenika organiziranjem obuka i radnih skupina, upućivanjem izvješća nadležnim europskim institucijama, razvijanjem i razmjenom prakse i poboljšavanjem komunikacijskih kanala, a sve aktivnosti institucija članica pokrivene su proračunom Mreže.

Ombudsmeni su u prethodnom izvješću (za 2012. godinu) konstatirali da je **suradnja s institucijama** na svim razinama vlasti na zadovoljavajućoj razini, dok bi broj ispoštovanih preporuka morao biti veći. Ombudsmeni su zbog toga predložili ili formiranje posebnog tijela/povjerenstva ili održavanje tematskih sjednica posvećenih isključivo ovoj temi. Na 49. sjednici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine doneseni su zaključci povodom rasprave o Godišnjem izvješću o rezultatima rada Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH i Godišnjem izvješću o pojavama diskriminacije u BiH za 2012., a koji glase: „Zadužuje se Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH da uspostavi središnju bazu podataka za počinjena djela diskriminacije, a što je propisano člankom 8. Zakona o zabrani diskriminacije u BiH.“ i „Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH obvezuje Vijeće ministara BiH da u roku od 90 dana izradi preporuke i plan za smanjenje diskriminacije u području mobinga i obrazovanja, a imajući na umu Godišnje izvješće o pojavama diskriminacije u BiH za 2012. u kojemu je primjetan trend porasta broja pritužbi iz ovih kategorija prava.“

ANEKS I. PREGLED IZDANIH PREPORUKA IZ PODRUČJA DISKRIMINACIJE

BROJ PREPORUKE	BROJ PREDMETA	UPUĆENA TIJELU	POVREDA PRAVA	DATUM IZDAVANJA PREPORUKE	REALIZACIJA	ZAPRIMLJEN ODGOVOR
P-4/13	Ž-SA-06-608/12	DD BH TELECOM SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - PO OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	6.2.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-8/13	Ž-SA-06-48/13	AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU FBIH, ODJELI KANTONA 10 I UNSKO-SANSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - PO OSNOVI NACIONALNOG ILI DRUŠTVENOG PODRIJETLA	8.2.2013.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-21/13	Ž-BR-06-306/11	1. NAČELNIK OPĆINE LUKAVAC 2. OPĆINA LUKAVAC 3. POLICIJSKOJ STANICI LUKAVAC	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-13 - PO OSNOVI VEZE S NACIONALNOM MANJINOM	6.3.2013.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-38/13	Ž-BR-06-187/12	1. DIREKCIJA ZA FINANSIJE BRČKO DISTRIKTA BIH – TREZOR - ODSJEK ZA PLAĆANJE RASHODA PRORAČUNSKIH KORISNIKA 2. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA STRUČNE I ADMINISTRATIVNE POSLOVE - PODODJEL ZA LJUDSKE RESURSE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	2.4.2013.	REALIZIRANA	DA
P-39/13	Ž-BR-05-115/12 Ž-BR-06-165/12	1. JU OSNOVNA ŠKOLA „SIMIN HAN“ 2. PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA 3. MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	27.3.2013.	REALIZIRANA	DA
P-40/13	Ž-BR-06-397/11 Ž-BR-06-404/11 Ž-BR-06-423/11 Ž-BR-06-435/11 Ž-BR-06-444/11	1. MINISTARSTVO ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA 2. ZAVOD JAVNOG ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA 3. UPRAVNI ODBOR ZAVODA JAVNOG ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA 4. VLADI TUZLANSKOG KANTONA - N/R PREMIJERA (NA ZNANJE)	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	27.3.2013.	REALIZIRANA	DA
P-45/13	Ž-SA-06-1111/12	JU KANTONALNA BOLNICA ZENICA - UPRAVNOM ODBORU	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	29.3.2013.	REALIZIRANA	DA

P-46/13	Ž-SA-06-882/12	AGENCIJA ZA IDENTIFIKACIJSKE ISPRAVE, EVIDENCIJU I RAZMJENU PODATAKA BOSNE I HERCEGOVINE, BANJA LUKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - PO OSNOVI NACIONALNOG ILI DRUŠTVENOG PODRIJETLA	29.3.2013.	REALIZIRANA	DA
P-50/13	Ž-BL-06-157/13	NAJJAČI MEDIJ U HERCEGOVINI! POSKOK.INFO HERCEGO@GMAIL.COM	01 - DISKRIMINACIJA	1.4.2013.	NEMA ODGOVORA	NE
P-58/13	Ž-SA-06-1260/12	KJP CENTAR „SKENDERIJA“ D.O.O.	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - PO OSNOVI NACIONALNOG ILI DRUŠTVENOG PODRIJETLA	11.4.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-64/13	Ž-BL-06-229/13	MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE - ODBOR ZA ŽALBE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - PO OSNOVI ETNIČKE PRIPADNOSTI	11.4.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-69/13	Ž-LI-06-260/12	DOM ZDRAVLJA TOMISLAVGRAD	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - PO OSNOVI OBRAZOVANJA	24.4.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-74/13	Ž-BR-06-383/11	1. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH 2. GRADONAČELNIKU BRČKO DISTRIKTA BIH 3. ZAVODU ZA ZAPOŠLJAVANJE BRČKO DISTRIKTA BIH	01 - DISKRIMINACIJA	13.5.2013.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-76/13	Ž-MO-06-8/12	GRAD MOSTAR - ODJEL DRUŠTVENIH DJELATNOSTI	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - PO OSNOVI NACIONALNOG ILI DRUŠTVENOG PODRIJETLA	29.4.2013.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-77/13	Ž-MO-06-114/12	OPĆINI ČAPLJINA - OPĆINSKOM NAČELNIKU	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-13 - PO OSNOVI VEZE S NACIONALNOM MANJINOM	29.4.2013.	NEMA ODGOVORA	NE
P-84/13	Ž-MO-06-110/12	JP „ELEKTROPRIVREDA HZ HB“ D.D. MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-14 - PO OSNOVI POLITIČKOG ILI DRUGOG UVJERENJA	30.4.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-90/13	Ž-SA-06-1054/12	OPĆINA KNEŽEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - PO OSNOVI NACIONALNOG ILI DRUŠTVENOG PODRIJETLA	15.5.2013.	REALIZIRANA	DA
P-91/13	Ž-BL-06-95/13	1. SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA 2. VLADA BRČKO DISTRIKTA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - PO OSNOVI OBRAZOVANJA	8.5.2013.	REALIZIRANA	DA
P-92/13	Ž-BL-06-74/13	FOND PIO RS - SEKTOR ZA OSTVARIVANJE PRAVA, BIJE LJINA	01 - DISKRIMINACIJA	8.5.2013.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-93/13	Ž-BL-06-297/13	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA NAUKE, KULTURE I SPORTA UNSKO-SANSKOG KANTONA, BIHAĆ	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - PO OSNOVI ETNIČKE PRIPADNOSTI	8.5.2013.	NEMA ODGOVORA	NE

P-114/13	Ž-BL-06-66/13 Ž-BL-06-67/13	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA KANTONA 10, LIVNO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - PO OSNOVI ETNIČKE PRIPADNOSTI	5.6.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-125/13	Ž-SA-06-284/13	DRŽAVNA AGENCIJA ZA ISTRAGE I ZAŠTITU, ISTOČNO SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	11.6.2013.	REALIZIRANA	DA
P-133/13	Ž-BR-06-167/13	1. MINISTARSTVO PROSVJETE, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA TUZLANSKOG KANTONA I 2. ŠKOLSKI ODBOR JU MJEŠOVITE SREDNJE GRAĐEVINSKO-GEODETSKE ŠKOLE TUZLA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - PO OSNOVI NACIONALNOG ILI DRUŠTVENOG PODRIJETLA	9.7.2013.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-142/13	Ž-SA-06-114/13 Ž-SA-06-594/13	MINISTARSTVO STAMBENE POLITIKE KANTONA SARAJEVO -- SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	11.7.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-147/13	Ž-BL-06-145/13	UNIVERZITET U ZENICI - FILOZOFSKI FAKULTET	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - PO OSNOVI OBRAZOVANJA	12.7.2013.	REALIZIRANA	DA
P-151/13	Ž-BL-06-763/12	MINISTARSTVO PORODICE, OMLADINE I SPORTA RS	01 - DISKRIMINACIJA	12.7.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-158/13	Ž-SA-06-1344/12 Ž-SA-06-708/13	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	16.7.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-158/13	Ž-SA-06-1344/12 Ž-SA-06-708/13	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA, ZENICA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - PO OSNOVI NACIONALNOG ILI DRUŠTVENOG PODRIJETLA	16.7.2013.	REALIZIRANA	DA
P-171/13	Ž-SA-06-1402/12	FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - PO OSNOVI OBRAZOVANJA	27.8.2013.	REALIZIRANA	DA
P-172/13	Ž-SA-06-1257/12	ASOCIJACIJA PARIS-SARAJEVO EUROPE - CENTAR ANDRE MALRAUX -- SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	28.8.2013.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-186/13	Ž-BL-06-446/13	BORAČKA ORGANIZACIJA REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA	3.9.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-191/13	Ž-SA-06-594/12	JAVNA USTANOVA „SARAJEVO ART“ - UPRAVNI ODBOR SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	6.9.2013.	REALIZIRANA	DA
P-196/13	Ž-BL-06-575/13	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE	01 - DISKRIMINACIJA	18.9.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-213/13	Ž-SA-06-845/13	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT ZENICA	01 - DISKRIMINACIJA	25.9.2013.	REALIZIRANA	DA

P-229/13	Ž-BL-06-340/12	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-01 - UZNE MIRAVANJE	28.10.2013.	NEMA ODGOVORA	NE
P-230/13	Ž-BL-06-456/13	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA USK BIHAĆ	01 - DISKRIMINACIJA	28.10.2013.	NEMA ODGOVORA	NE
P-236/13	Ž-SA-06-469/13	JU GIMNAZIJA "BIHAĆ"	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	28.10.2013.	REALIZIRANA	DA
P-241/13	Ž-BR-06-262/10	OPĆINA TUZLA - SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA	01 - DISKRIMINACIJA	31.10.2013.	NEMA ODGOVORA	NE
P-247/13	Ž-BR-06-68/09 Ž-BR-06-71/09 Ž-BR-06-79/09	BRČKO DISTRIKT BIH - GRADONAČELNIK - ODBOR ZA ZAPOŠLJAVANJE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - PO OSNOVI NACIONALNOG ILI DRUŠTVENOG PODRIJETLA	31.10.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-264/13	Ž-BL-06-654/13 Ž-BL-06-688/13	JU OSNOVNA ŠKOLA „MILADIJE“ „SOLANA“ UL. HASANA KIKIĆA BR. 7 TUZLA N/R ŠKOLSKOG ODBORA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	28.11.2013.	NEMA ODGOVORA	NE
P-265/13	Ž-BL-06-568/13	TRIGLAV OSIGURANJE A.D. BANJA LUKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	28.11.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-267/13	Ž-BL-06-646/13	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	28.11.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-268/13	Ž-BL-06-743/13	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE VLADE ŽUPANIJE POSAVSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	28.11.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-298/13	Ž-BL-06-689/13	MUZIČKA AKADEMIJA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - PO OSNOVI OBRAZOVANJA	23.12.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-299/13	Ž-BL-06-715/13	ZAVOD ZA TRANSFUZIJSKU MEDICINU REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-19 - PO OSNOVI SPOLNOG IZRAŽAVANJA ILI ORIJENTACIJE	23.12.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-301/13	Ž-BL-06-604/13	UPRAVA ZA NEIZRAVNO OPOREZIVANJE	01 - DISKRIMINACIJA	23.12.2013.	NEMA ODGOVORA	NE
P-306/13	Ž-MO-05-156/12	GRAD MOSTAR GRADONAČELNIK	01 - DISKRIMINACIJA	23.12.2013.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-332/13	Ž-BL-06-486/12	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - PO OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	30.12.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-333/13	Ž-BL-06-802/13	VLAHA USK - MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA	01 - DISKRIMINACIJA	30.12.2013.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-334/13	Ž-BL-06-127/13	UNIVERZITET U BIHAĆU - EKONOMSKI FAKULTET	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - PO OSNOVI OBRAZOVANJA	30.12.2013.	REALIZIRANA	DA